

VÍGH ÉVA

Medvevilág áthallásokkal Dino Buzzati tanmeséjében

A 20. századi olasz irodalom egyik legjelentősebb képviselője, Dino Buzzati La famosa invasione degli orsi in Sicilia (Medvevilág Szicíliában) című tanmeséje általános erkölcsi és politikai mechanizmusok láttelepe. A mesés és fantasztikus elbeszélő ívhez társuló reális politikai sík a zoomorf valóság teljesen emberi perspektíváját adja vissza egy sajátos medve-optikán keresztül. A tanulmány azokra az áthallásokra fókuszál, amelyek a zoomorf ember morális attitűdjét vizsgálják.

Kulcsszavak: Dino Buzzati, Medvevilág Szicíliában, állatmese

Egy születésnap köszöntő témája egyrészt lehet egy olyan korszakhoz, témához, műfajhoz, szerzői munkássághoz kötődő tárgykör, amely az ünnepelt kutatásaihoz illeszkedik. Nehezen találnánk olyan korszakot, témát, műfajt, neolatin vagy bármilyen nyelvű irodalmi alkotást, szerzőt, amelyről-akiről Szörényi László ne tudna véleményt alkotni, vagy ne tudná őket bölcsen kontextualizálni. Lemondva egy viszonylag könnyű feladatról, azaz valamely kutatási területhez való kapcsolódásról, most egy olyan tanmeséről írok, amelyet az ünnepelt reményeim szerint örömmel fogad, hiszen a szereplői Laci kedvenc állatalakjai, a medvék: bölcsék és oktondik, kedvesek és gonoszok, bátrak és puhányok, akár az emberek. A szóban forgó, egy „régestelen-régi” korbá helyezett mesében Dino Buzzati medvevilágát ismerjük meg: zoomorf és antropomorf alakok keverednek, általános politikai és erkölcsi elvekkel szembesülünk, amikor a medvék meghódítják Szicília síkságát.

A 15. századi magyar, pontosabban budai felmenőkkel rendelkező Dino Buzzati a múlt század olasz irodalmának egyik legjelentősebb képviselője, és – a fordítók érdeklődésének hála – életműve jelentős ré-

sze magyarul is olvasható. A talán leghíresebb regénye, a *Tatárpuszta* megjelentetése után öt évvel, 1945-ben, először képregény formájában adta ki a *La famosa invasione degli orsi in Sicilia* című tanmeséjét, apológiáját (Barna Imre remek fordításában a *Medvevilág Szicíliában* címmel), amely mindmáig nemcsak nyomtatott formában, de színházi feldolgozásban és 2019 óta rajzfilmként is sikert arat.

A könyv Szicília hegyeiben, Leonzio király irányítása alatt élő medvék történetét meséli el, akik egy különösen zord tél során táplálék nélkül maradnak, s ezért úgy döntenek, hogy túlélésük érdekében levonulnak a hómentes, melegebb síkságra (ne kérdezzük, miért nem aludtak téli álmod...). Leonzio (a magyar fordításban Leander) titkon abban is reménykedik, hogy a tizenhárom évvel korábban vadászok által elrabolt fiát, Tonio (Tóni) medvebocsot is megtalálja ott. A síkságot azonban a Granduca (Nagyherceg) uralja, így a medvék kénytelenek felvenni a harcot a Szicíliai Nagyhercegséggel. A Nagyherceg a medvék ellen küldi seregét, ám ők a legügyesebb harcosuk, Babbone (Bubus) medve hógyólyóival menekülésre készítetik az ellenfelet. Itt kerül a képbe De Ambrosiis (Ambróziusz) professzor, mágus és asztrológus, akit a Nagyherceg elzavart udvarából, mert rossz hírt prognosztizált, amikor a hegyekből támadó ellenséges had érkezését jósolta. Hogy visszaszerezze hivatalát, varázspálcájával meg akarta állítani a medvéket, ám a Nagyherceg gyors megfutamodása nem tette ezt lehetővé. A győztes medvék az ellenséges táborban lakmároznak, hozzájuk csapódik De Ambrosiis, ám hajnalban a Nagyherceg visszatér és szövetségese, Molfetta urának vad-disznóseregével próbál győzelmet aratni a medvéken. De Ambrosiis a csata hevében rádöbben: vagy maga is odavész, vagy eltünteti a vad-disznósereget. A józan észére hallgat... Egy sor újabb viszontagság után a medvék eljutnak a Nagyhercegség fővárosába, ahol Frangipane (Frangepán) medve zseniális hadi találmányainak köszönhetően győzedelmeskednek. A győzelem végső mozzanata, amikor Leonzio medvekirály és néhány híve betör az Excelsior színházba, ahol a Nagyherceg élvezi a tiszteletére rendezett díszelőadást, amelyen Tonio medvebocs is fellép kötél táncosként. Leonzio azonnal felismeri fiát, ám a Nagyherceg bosszúból lelövi a mackót, halálosan megsebesítve, erre Leonzio társai

megölik a nagyherceget. De Ambrosiis professzor azonban varázslatával meggyógyítja Toniót.

Így kezdődött Leonzio uralma a város felett, amelyet egy ideig a medvék és az emberek békés együttélése jellemez. Az évek múlásával azonban a medvék kezdik elveszíteni erkölcsi tartásukat, egyre inkább emberi szokásokat vesznek fel (ruhaviselés, ivás, szerencsejáték, rablás, hatalmi harcok). A kamarás, Salnitro (Salavári) medve áll ennek a folyamatnak a hátterében: szerencsejáték-barlangot nyit (amelyben majd Leonzio meglepi fiát, Toniót is), és vad partikat szervez egy rejtett helyen. A hatalomszomjas kamarás végül álnokul halálosan megsebesíti Leonziót, amikor az a híveivel együtt kimegy a tengerre, hogy megküzdjön a várost fenyegető szörnyű tengeri kígyóval; Salnitrot viszont megöli Gelsomino (Jázmin) medve, aki észreveszi a kamarás cselszövést. Halálos ágyán Leonzio király arra kéri a medvéket, hogy hagyják el a várost, emberi szokásaikat és a gazdagságukat, amelyek megrontották őket, és térjenek vissza a hegyekbe, ahol természetes nyugalomra lelnek. A medvék tiszteletben tartják akaratát és örökre elhagyják a romlott emberi társadalmat.

Ami a szicíliai medvekaland létrejöttét illeti, képregény formában a *Corriere della Sera* gyerekeknek szánt, *Corriere dei Piccoli* 37. évfolyamában, 1945. január 7-én jelent meg első fejezete, akkori címével: *La famosa invasione degli orsi* (A medvék hírneves inváziója).¹ A képregényben a posványos toszkán tengerközeli síkságon, a Maremmán játszódó történet a 7. résznél abbamaradt, amikor a medvék elfoglalták a nagyhercegséget és ünnepelték a győzelmüket (1. ábra). A lap hasábjain e szavakkal ért véget egy időre a történet:

Így kezdődött a csodálatos öröm légkörében a medvék uralma, amelyről sajnos keveset vagy semmit sem tudunk. Hiába faggattuk erről a régi mesemondókat, történelemtanárokat, hiába kutattunk éveken át a legbecsesebb könyvtárakban: egy szót, a legcsekélyebb hírt sem kaptunk róla. Mi azonban tovább kutatunk: ki tudja, talán egyszer ez a régi történet is ismertté válik.²

¹ A történet és a rajzok születéséről maga BUZZATI (2006: 53) mesél.

² *Corriere dei Piccoli*, 37 (1945/7).

1. ábra

Egy hónapra rá Buzzati hírt kaphatott a medvék uralmára vonatkozó fejleményekről: vagyis nem tudni, vajon szerkesztőségi döntés vagy saját elhatározás következtében, mindenesetre folytatódott a medvék története a lap hasábjain. A második rész *Vecchi orsi, addio!* (Isten veletek, öreg medvék!) címmel április 29-én ért véget befejezetlenül. Mivel Buzzati grafikusként is ismert és elismert volt,³ nem meglepő, hogy a medve-történet valamennyi színes ceruzarajza az ő keze munkáját dicséri.

Regényként, a két rész egybefonásával, némileg átdolgozott és természetesen befejezett formában először 1945 végén a Rizzoli kiadónál jelent meg a mesék története, továbbra is Buzzati illusztrációival. A történet színhelye Toszkána helyett Szicília lett, és a gyászos eseményektől eltekintve ironikusabb hangvételt kapott a mese. A *La famosa invasione degli orsi in Sicilia* (*Medvevilág Szicíliában*, hogy a magyar fordítás címét használjuk) azonnal nagy közönségsikert aratott. Azóta számos kiadása és fordítása jelzi a (nemcsak) gyermekeknek szóló medvekaland népszerűségét és helyét a 20. századi olasz irodalom klasszikusai között.⁴ Dino Buzzati

³ Érdemes idézni az író-festő BUZZATI ezzel kapcsolatos vallomását: „A helyzet a következő: egy kegyetlen félreértés áldozatának érzem magam. Festő vagyok, aki hobbiból, sajnos meglehetősen hosszú ideig, író és újságíró is volt. A világ azt hiszi, hogy ez fordítva van, és a festményeimet ezért nem tudják komolyan venni. A festészet számomra nem hobbi, hanem a mesterségem, számomra az írás a hobbi. De végső soron a festészet és az írás számomra ugyanaz. Akár festek, akár írok, ugyanazt a célt követem, ez pedig: történetek mesélése.” BUZZATI (2013: 143).

⁴ A további kiadásokról ld. CAVALMORETTI (2010: 27–35).

pályafutása egyébként a *Corriere della Sera* újságírójaként indult, és e tevékenységével haláláig nem hagyott fel, s cikkeiben, számos elbeszélésében is főszerepet játszanak az állatok. Lapja hasábjain gyakran állatvédőként is hangot adott a fauna iránti tiszteletének.⁵ Feltehetjük a kérdést: miért éppen a medvék lettek a főszereplői a szicíliai kalandnak, ha annyi más állatról is írt, ha annyi figyelmet szentelt az állatok viselkedésének?

Véleményem szerint Dino Buzzati számára, természet- és állatszerete mellett, zoo-szimbolikai jártassága és etológiai érzéke lehetett a motiváció, hiszen a medve – nemcsak a gyermekek kedvenc plüssmackója – sok tekintetben a legantropomorfabb állat: képes felegyenesedve járni, ülni, akár egy ember, átölelik egymást, könnyen szelídíthető, az emberhez hasonló (akár szexuális) szokásai miatt is könnyen lehetett azonosítani a humán fajjal. A medve egyébiránt egészen más szerepet töltött be a kora középkori gondolkodásban, és teljesen más megítélés alá esett, mint manapság. Európában sokáig az állatok királya nem az oroszlán, hanem a medve volt, csodálták, tisztelték, az ember rokonának tekintették. A keresztény középkori „trónfosztásáról” most részletesen nem értekezünk,⁶ ám érdemes hangsúlyozni, hogy szimbolikus értelmezésében a hét főbűn közül a paráznasággal és főleg a haraggal azonosították, de az újszülött bocsait nyalogatva alakító, formáló medve egyebek mellett a nevelés és a kreativitás, a tudósi alkotói folyamat pozitív jelképe is.⁷ A népmesék medveíról nem is beszélve, Buzzati számára az antropomorf tulajdonságokkal rendelkező medve jelképezhette tehát legjobban a zoomorf embert.

A tanmeseirodalom az aiszóposzi mesék óta előszeretettel épít az állatok szimbolikus szerepére. A *Medvevilág Sziciliában* ötvöz népmesei elemeket is (mágus, varázspálca, rém, mumus, szellemek), de maga a

⁵ BUZZATI két kötetből álló, *Bestiario* c. posztumusz műve a *Corriere della Sera* hasábjain 1933 és 1971 között publikált cikkeit és elbeszéléseit tartalmazza (vö. BUZZATI [2015]). Az első kötetben (alcímének megfelelően) *Kutyák, macskák és más állatok* a főszereplők hetvenegy elbeszélésben, míg a második kötet *Az állatvilág ábécéjét* tartalmazza kilencvenegy történettel. Ez utóbbiban három cikk foglalkozik a medvével, az utolsó a Trentinóban mindmáig elterjedt legendát, a 4. században élt Szt. Romedius és az általa meglovagolt medve esetét dolgozza fel.

⁶ A medve „trónfosztásáról” ld. PASTOUREAU (2007).

⁷ Szimbolikájáról részletesebben vö. VÍGH (2019: 226–229).

mesés fikció nagyon is valóságos helyzetelemzésre épül.⁸ Érdeemes emlékeztetni, hogy Orwellnek a totális diktatúrák működési mechanizmusát tökéletesen ábrázoló, először szintén 1945-ben megjelent *Állatfarmja* és Buzzati medvevilága közötti találkozási pontok az állatvilág optikája révén egy fordított perspektíva elfogadását teszik lehetővé, feltárva ezzel egy társadalom és egy korszak bűneit és ellentmondásait. Nyilvánvaló, hogy mindkét mű – az akkori idők drámai valóságával, a háborúval a háttérben – általános erkölcsi és politikai mechanizmusok láttelele.

Dino Buzzati *Medvevilág Szicíliában* című könyvének fenti rövid tartalmi ismertetése nyilvánvalóan nem enged bepillantást a cselekmény részleteibe, a meseszöveg során kiteljesedő medvetulajdonságok taglalásába, nem nyújt teret a hatalmi játszmák erkölcsi-politikai felvázolására vagy Buzzati stílusának érzékeltetésére, mindazonáltal néhány szempont hangsúlyozásával utalhatunk azokra az áthallásokra, amelyek a medvék közvetítésével az ember és a társadalom jellemző alakulását és átalakulását illusztrálják. Mint minden tanmese, a szicíliai medvék kalandja is tanulsággal, sőt több morális-politikai következtetéssel egészülhet ki örök dilemmákkal: az ember és a természet viszonya (amellyel a bellunói származású Buzzati is szembesült, amikor a Dolomitok nyugalma és Milánó pezsgő, zajos élete között ingázott); a zsarnok(ság) természete (amely napjainkig mit sem változott); a világi javak és a szellemi szabadság kérdése (tulajdonképpen ami az egész mese fő mondanivalója); a jó és a rossz összecsapása (ami a meseszöveg mozgatórugója); a medvék jellemmódosulása és az új módozatokhoz való (szükség-szerű?) igazodás kérdése, mind olyan mozzanat, amelyet a szerző meseteri módon adagol, fenntartja a (gyermek) olvasó érdeklődését, és továbbgondolásra készíti a (felnőtt) befogadót.

Az ideális, természetes medve-világból a romlott, álnok, emberi machinációkkal teli világba való átmenet történéseit Buzzati mikroelemekkel és szituációkkal érzékelteti, amelyek a bölcs, mégis az emberi gyarlóságok felimerését tekintve eleinte naiv Leander király számára

⁸ Az alexandriai szofista rétor, Aeliosz Theón *Progymnasmata* (Előgyakorlatok) című művében megfogalmazott definíció mit sem változott a Kr. u. 1–2. század óta: „a fabula olyan nem valós dolgok elbeszélése, amelyek a valóságot ábrázolják”. Vö. AELIUS THEON (1541: 228).

csak lassan válnak nyilvánvalókká. A medvék saját bátorságuk és varázslatok révén elért győzelmét ugyanis alattomos és nem könnyen beazonosítható veszély fenyegeti. Az emberek támadása sokkal fondorlatosabb lesz, amikor galád módon megpróbálják a medvéket magukhoz hasonlóvá tenni, arra veszik rá őket – persze a főbűnös medve tevékeny hozzájárulásával –, hogy kicsapongók, hiúk, becstelenek és önzők legyenek, az anyagi hívságokhoz ragaszkodjanak.

Egy olyan világ, egy olyan társadalom képe rajzolódik ki, amely – a pozitív uralkodói kvalitásokkal felruházott – jóságos és bölcs Leander király számára érthetetlen, így nem látta eleinte, hogy „az emberek, milyen gonoszak és agyafúrtak, milyen rettentő fegyvereik vannak, milyen alattomos csapdába csalják az állatokat”.⁹ Viszont tizenhárom évvel később szomorúan konstataálta, hogy a hatalomhoz hozzászokott és a helyi szokásokat átvevő

medvék szemléletét nem olyanok már, mint voltak. Valaha szerénység, egyszerűség, türelem, jámborság jellemezte őket, most meg gőg, törtetés, irigység és mindenféle szeszély. [...] emberviseletet majmoló ruhákba, uniformisokba meg kabátokba bújnak, [...]. Némi-lyik inkább megsült, de vastag prémpalástban tetszelegve tudatta a világgal, hogy milyen gazdag.¹⁰

A medve-király szembesül a központi főbank kirablásával is, és majd Jázmin medve világosítja fel a szerencsejátékbarlang létezéséről. Leander – teljesen emberi – hiúsága is hangsúlyt kap, hiszen az őt ábrázoló emlékmű tervével sikerül a galád Salavári medvének elterelni figyelmét a gaztettekről: „Szó, ami szó, Leander király ez egyszer bután viselkedett. Az emlékmű ötlete úgyszólván elvette a józan eszét” – olvashatjuk.¹¹ És mire gyanút fogott az emlékmű kinézetét illetően („Vajon miért olyan hosszú az orra?” – tanakodott Leander. „Az enyém sokkal tömpebb. Messziről nézvést hovatovább mintha Salavárihoz kezdene hason-

⁹ BUZZATI (2004: 18). A jelzett magyar kiadásból származó valamennyi idézet a továbbiakban is BARNÁ Imre fordítása.

¹⁰ BUZZATI (2004: 74).

¹¹ BUZZATI (2004: 96).

lítani inkább.”),¹² már újabb, most egy hatalmas tengeri kígyó formájában jelentkező külső veszéllyel kellett szembenéznie.

Amikor a szereplők jellemét vesszük górcső alá a leírt események és a társas kapcsolatok függvényében, minden mozzanat és szereplő politikai áthallások sorát indukálja az olvasóban. Az emberek uralta világnak a Nagyherceg volt a vezetője, akit feltűnésekor Buzzati mondóka-szerű versben jellemez:

A Nagyherceg volt akkor ott az úr,
hallotok róla majd ezt meg azt:
kehes volt és rút, de piszkosul
beképzelt alak.
Senki nem szerette persze
ezt a Nagy, de rusnya Herce-
get.¹³

A Nagyherceg, mint minden diktátor előtt, az alattvalók elhallgatják a valót: mindjárt a mese elején nyilvánvaló ez, hiszen a medvékkel folytatott első csata során

A Nagyherceg csak jó messze állva,
távcsövön át bámul a csatára.
Udvaronc tartja benne a lelket
azzal, amit lencsevégre festett:
Távcsövét ő bárhová szegezze,
ne látszódjék más, csak hullamedve. [...]
A diktátor elégedett,
dicséri is a tiszteket.¹⁴

És aki mégis kellemetlen hírrel szolgál (mint az asztrológus-mágus Ambróziusz, amikor megjósolta a hegyekből lezúduló, és a birodalmat meghódító medve-hadat), nyomban kikerül a pikszisből; ki is merne ellentmondani a hatalom mámorában és a maga fantazmagóriáiban élő,

¹² BUZZATI (2004: 97).

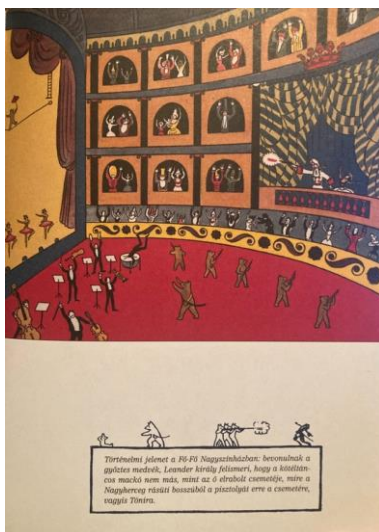
¹³ BUZZATI (2006: 18). A versike eredeti változatában BUZZATI egyenesen „kegyetlen zsarnoknak” nevezi.

¹⁴ BUZZATI (2004: 19).

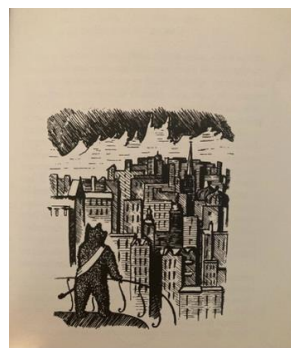
rút és felfuvalkodott zsarnoknak, aki fukar is, bár a várát megtámadó medvék ellen a győzelem reményében osztoगतott: „sok hektó borral, pálinkával és likőrrel tölt bátorságot a védőkbe, ami emberemlékezet óta, még nemzeti ünnepkor sem fordult elő soha”.¹⁵ Önteltségében még az utolsó medverohamot sem vette komolyan, és inkább színházba készült: mindössze az italosztogatóról gondoskodott, nehogy katonái cserben hagyják. A színházi előadás, a Nagyherceget dicsőítő mutatványosok egy rezsim végórának élő tükörképe. Kötéltáncosként fellépett a foglyul ejtett Tóni is (2. ábra), és „elégedett mosoly fénylett a Nagyherceg orcáján, remekül szórakozott őfelsége”. Pedig rendszere a végét járta, a medvék már a főváros utcáin közeledtek. A Nagyherceg, gonoszságának és bosszúvágyának végső bizonyítékaként, lelövi ellenfele fiát (3. ábra), ám a rezsimjét kiszolgálók, látva a győztes medvéket, „rémülettől emelték fel a karjukat”,¹⁶ és megadták magukat.

2. ábra

3. ábra

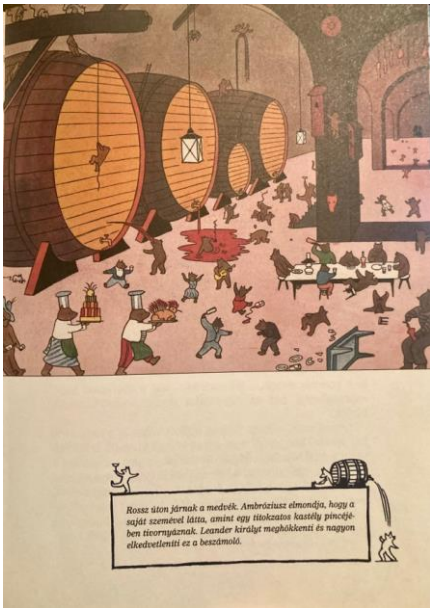
4. ábra

A medvék uralma örömmel kezdődik, de a különféle medvejellemek igazán az utolsó fejezetekben kapnak éles kontúrt. Leander király ugyan gyönyörködik a gazdagodó városban, de „szemén is látszik, hogy nem boldog” (4. ábra), nosztalgiával gondol a bérceken töltött régi szép időkre, és látja, hogy a medvék nagyon megváltoztak, „nem hiába

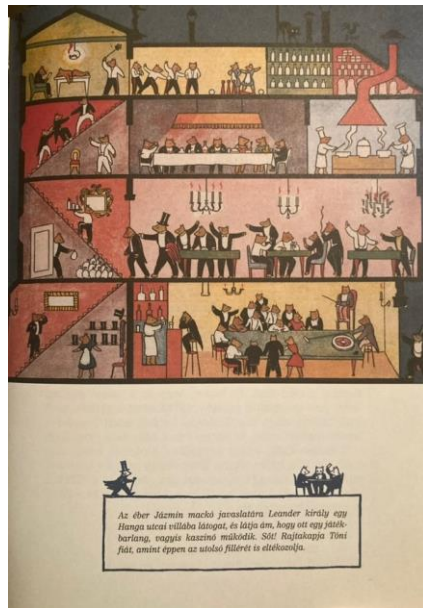
¹⁵ BUZZATI (2004: 50).

¹⁶ BUZZATI (2004: 59).

élnék már tizenhárom éve az emberek között”.¹⁷ És itt lép elénk ismét Ambróziusz professzor, aki egyébként a regény elejétől kezdve fontos szerepet játszik: hol a Nagyherceg által elzavart asztrológus-jós, hol a medvékhez csapódott, őket (és persze magát) varázspálcájával a vad-disznóseregtől megmentő hős, majd a medvéket kísértetkastélyba vezető ármánykodó, azután varázslatával Tónit életre keltő mágus. Ő az, aki Leander királyt bölcs tanácsadóként felvilágosítja a medvék eltévelyedéséről, erkölcstelen életmódjáról (5–6. ábra): „A medvéid, felség! A te tökrészezen tivornyázó, ocsmányul dajdajozó, drágalátos medvéid! A te pitykés dolmányban és estélyi öltönyben feszítő, szégyentelenül fetren-gő, hordóból csákyával borsugarat fakasztó és vedelő, asztal alá guruló medvenéped!”¹⁸

5. ábra

6. ábra

A medvék között a főgonosz, Salavári kamarás ármánykodása révén Ambróziuszt, aki „agyafúrt, szerkentyűkhöz értő és tudományokban jártas ember”,¹⁹ a főbank kirablásában cinkosként börtönbe zárják. A mese végén kiderül, hogy a professzor varázspálcáját is Salavári lopta

¹⁷ BUZZATI (2004: 73–74).

¹⁸ BUZZATI (2004: 82).

¹⁹ BUZZATI (2004: 84).

el, a bankot is ő raboltatta ki, a tivornyázás és a játékkaszinó is általa működött. De Buzzati a mese végére hagyta a Salavári jellemét még jobban árnyaló részleteket. Ambróziusz viszont a tanult, varázslatait a körülményekhez szabva alkalmazó, tudása, képessége, érdekei és a helyzet kihasználása között folyton viaskodó, ugyanakkor a lelkiismeretével is állandó harcot vívó, ám a végén a medvékkel rokonszenvező humán hős tipikus megszemélyesítője. Buzzati ironikus hangvétele talán az ő jellemfejlődésének bemutatása során a legérzékletesebb. A mágusnak ugyanis már csak egyetlen varázslat lehetősége volt a pálcájában, s ezt – ha megbetegedne – magának tartogatta. Varázslat nélkül „csak egy közönséges vénember lesz, szegény és csúf öreg”. Ám az emberi természet kettősségét (lelkifurdalás – hőszerep) Buzzati egyetlen mondatban pontosan összefoglalta, amikor

a haldokló medvebocs láttán az asztrológus egyszeriben megbánta Leander király és az ő medvenépe ellen elkövetett disznóságait (a kísérteteket, Mumus macskát), belényilallott a lelkifurdalás, és ezért, meg egy kissé talán azért is, mert megtetszett neki a hőszerep, előrántotta köpönyege alól a híres varázspálcáját...²⁰

Említsük még meg Jázmin medvét, az eszes, tisztességes, medvekirályát szerető, a meseszövegben végül – szinte a háttérben – főszerepet játszó macit. Buzzati a szereplők bemutatásakor így szól róla: „Páratlanul éles szemű medve, arra is figyel, amit sokszor a nála tanultabbak sem vesznek észre. [...] Nagyon megbízható, derék állat”.²¹ Ő az egyetlen, aki megőrizte erkölcsi tisztaságát és a szükséges józanságát ahhoz, hogy felismerje a gonosz és ravasz mesterkedéseket. Buzzati (és Barna Imre fordítói) nyelvi kifejezéstárát is kamatoztatta, amikor – „merthogy Jázmin mackó elég nagy számár volt az iskolában” – mondjuk úgy, nyelvtanilag nem hibátlan levélben hívja fel Leander király figyelmét a medvék eltévelyedésére:

Jó kiráj, van it egy kaszinó,
csak kár van belőle, semmi jó.

²⁰ BUZZATI (2004: 66).

²¹ BUZZATI (2004: 9).

az ártatlan tömlöcbe ül,
 a rablo meg persze örül.
 Te: „Ha tudod, mér nem mondod?
 Én: „Mert nem akarok gondot!”
 Ámde valamejik este
 Hanga ucca 5be menny be,
 ne felejtcsd, hogy ott a frakk
 kötelező. Vagy a zak-
 ó. Hajnalra tudhatod,
 mire int hü

Jázminod²²

Bár eddig is több elnevezéssel illettük Buzzati medve-történetének műfaját, érdemes, ha nem is pontosítani, de legalább közelebbről szemügyre venni a *Medvevilág Szicíliábant* elsődlegesen jellemző műfajkeveredést. Népmesei elemekkel tarkított tanmeséről van szó, amely nemcsak a mese végén, de akár fejezetenként különféle tanulság(ok) levonására indítja az olvasót. Próza és költészet is elegyedik a műben, s tekintve a számos verses betétet, ezek könnyen memorizálható konzekvenciák levonását teszik lehetővé. Buzzati újságírói vénája is nyilvánvaló, amikor a történetek elbeszélését, azok egyenletes, világos és mesterkéletlen, krónika-szerű jellegét követhetjük nyomon kitérők, leírások, elmélkedések nélkül. Ugyanakkor ne feledjük: Buzzati újságcikkeibe is irodalmat vitt, és híradásai megformálása, stílusa, nyelvezete a manapság az újságokban már nehezen fellelhető irodalmi értéket képviselt. A színházi bevezető elem sem hiányzik a medvevilág elbeszéléséből, tekintve, hogy a könyv elején valamennyi szereplőt röviden bemutatja a szerző, sőt az egyes jelenetek összefoglalóját is adja, felvázolva ezzel a meseszöveget. Nyilvánvaló, hogy a különféle műfajok keverése együtt jár a különféle elbeszélő stílusok ötvözésével: Buzzati versbetéteket, gyermekdalokat és balladákat vegyít az elbeszélésbe, képeket és képaláírásokat fűz be, ráadásul a képaláírások sem rövid jelzések, hanem (olykor parodisztikus stílusú) narratív bővítmények. Itt hangsúlyozandó, hogy a tisztán verbális narráció a képi elrendezéssel párosulva milyen erőteljes hatást ér el. A képek és a képaláírások ugyanis nem a meseszöveg hagyományos

²² BUZZATI (2004: 91).

kísérő elemei, nem csupán illusztrációk: kibővítik a szöveget, hozzátesznek a verbális komponenshez, gazdagítják a történetet, gyakran a szereplők érzelmi reakciójának rövid jelzésével együtt. Az egyes kulcshelyzetek vizualizálása az olvasó fantáziáját még inkább megmozgatja, továbbgondolásra ösztönzi.

Mindez egy rendkívül hatásos, mondhatni modern hipertextet hoz létre, ami lehetővé teszi, hogy ki-ki saját maga igénye szerint haladjon (vagy térjen vissza) a történésekre, és ne csak a hagyományos, szekvenciális olvasatra kényszerüljön. Dino Buzzati kísérletező hajlama, a műfajok keverésének igénye, írói és művészi énjének ötvözése, a mesés és fantasztikus elbeszélő ívhez társuló reális politikai sík a valóság soha nem látott (és ezért gazdagabb) perspektíváját adja vissza egy sajátos medve-optikán keresztül. Rajzai és meseszövése egyértelműen felfedik a természet iránti szeretetét és a medvevilág szicíliai működésén keresztül bemutatott meggyőződését, miszerint a történelemben igazolt tény: az ember és a környezet nem tud békésen együtt élni, az ember, vagy az emberi tulajdonságot öltő állat mindig megpróbál felülkerekedni és uralkodni, és megrontja mindazt a tisztaságot és szépséget, amely a természet sajátja. A pacifista és természetszerető Buzzati Leander királynak a medvéihez intézett búcsújával szól végszó gyanánt az olvasóhoz:

Hagyjátok itt ezt a várost, ahol lelki békét nem találtok, csak gazdagságot. [...] Lökjétek félre az ágyút, a puskákat meg a többi ördögös masinát, aminek a használatát eltanultátok az emberektől. Legyetek azok, akik régen voltatok. Mennyivel boldogabban élünk a kies, széljárta barlangokban, mint ezekben a svábbogarakkal és pormacskákkal teli komor palotákban! [...] Ambróziusz! Talán nem ártana, ha suhintanál egyet a varázspálcáddal, hogy észhez térítsd az én derék állataimat.²³

A medvék, talán a varázslatnak is köszönhetően, visszatértek a hegyekbe, Dino Buzzati pedig tolla és ecsetje varázslatos erejével mesélte el nekünk a medvék híres szicíliai invázióját...

²³ BUZZATI (2004: 107–108).

Források

- AELIUS THEON 1541 AELIUS THEON, *Theonis Sophistae Primae apud rhetorem exercitationes, De fabula*, Basel, 1541.
- BUZZATI 1945 D. BUZZATI, *La famosa invasione degli orsi*, Corriere dei Piccoli, 37 (1945/7).
- BUZZATI 2000 D. BUZZATI, *La famosa invasione degli orsi in Sicilia*, Milano, 2000.
- BUZZATI 2004 BARNA I. (ford.), *Dino Buzzati: Medvevilág Szicíliában*, Budapest, 2004.
- BUZZATI 2006 M. T. FERRARI (a cura di), *Dino Buzzati: Buzzati racconta. Storie disegnate e dipinte*, Milano, 2006.
- BUZZATI 2013 L. VIGANÒ (a cura di), *Dino Buzzati: Un equivoco*, in: *Le storie dipinte*, Milano, 2013, 143.
- BUZZATI 2015 L. VIGANÒ (a cura di), *Dino Buzzati: Il «Bestiario» I–II*, Milano, 2015.

Felhasznált irodalom

- CAVALMORETTI 2010 L. CAVALMORETTI, *Le edizioni scolastiche dei titoli buzzatiani: primi studi*, *Studi buzzatiani*, 15 (2010), 27–35.
- PASTOUREAU 2007 M. PASTOUREAU, *L'ours: Histoire d'un roi déchu*, Paris, 2007.
- VÍGH 2019 VÍGH É. (szerk.), *Állatszimbólumtár*, Budapest, 2019.

A Bear World and Its Implications in Dino Buzzati's Tale

La famosa invasione degli orsi in Sicilia (The Bears' Famous Invasion of Sicily) by Dino Buzzati, one of the most important figures of 20th-century Italian literature, presents a vision of general moral and political mechanisms. The realistic political plane, combined with a fabulous and fantastic narrative arc, provides a completely human perspective on zoomorphic reality through the optics of a particular bear. This paper focuses on the implications that explore the moral attitudes of the zoomorphic man.

Keywords: Dino Buzzati, *The Bears' Famous Invasion of Sicily*, animal tales